

**การจัดการความรู้ด้านการบัญชีและการเงินโดยการประยุกต์ใช้แนวคิด
เศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มจัดการขยะ ตำบลริมเหนือ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่
Knowledge Management in Accounting and Finance by applying the
Sufficiency Economy Concept of Waste Management Group at
Tambon Rimnuar , Amphoe Mae-Rim , Chiang-Mai Province.**

กิรณา ยี่สุนแซม (Kirana Yeesoonsam)

ภาควิชาการบัญชีและการเงิน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

อีเมลผู้แต่งหลัก : kirana.ye@g.cmr.ac.th เบอร์โทร : 089-163-6299

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการความรู้ด้านการบัญชีและการเงิน โดยการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่สมาชิกกลุ่มจัดการขยะ ตำบลริมเหนือ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สภาพการณ์ของกลุ่ม รวมทั้งการอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกกลุ่ม จำนวน 120 คน ซึ่งได้ทดสอบความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังการอบรมโดยใช้แบบสอบถาม การฝึกปฏิบัติจริงสำหรับผู้ทำบัญชีกลุ่ม เพื่อประเมินพัฒนาการในการจัดทำบัญชีของกลุ่ม

ผลการศึกษาพบว่า หลังจากมีการนำระบบบัญชีมาฝึกปฏิบัติจริงเป็นระยะเวลา 6 เดือน ส่งผลให้กลุ่มบันทึกบัญชีและจัดทำงบการเงินได้อย่างถูกต้อง โดยมีคะแนนเพิ่มสูงขึ้นร้อยละ 71 นอกจากนี้ เมื่อกลุ่มสามารถสรุปผลการดำเนินงานที่ชัดเจน และตระหนักถึงความสำคัญของข้อมูลทางบัญชี จึงได้มีการจัดหมวดหมู่ลำดับความสำคัญของรายรับรายจ่าย ตามหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ในเรื่องของความพอประมาณและความมีเหตุผล ในการพิจารณาเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และผลที่คาดว่าจะได้รับของรายจ่ายต่างๆ อย่างรอบคอบ ด้วยเหตุนี้ จึงสามารถลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลงได้ถึงร้อยละ 24.16 อีกทั้งกลุ่มยังมีรายรับเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 30.76

คำสำคัญ : ระบบบัญชีวิสาหกิจ; กลุ่มจัดการขยะ; การจัดการความรู้; แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

This research paper aims to manage the knowledge in accounting and finance by applying the sufficiency economy philosophy of the waste management group at Tambon Rimnuar, Mae-Rim, Chiang-Mai province. It is a participatory action research using in-depth interview in studying and analyzing the context of a group and providing a training session in accounting system to 120 group members. The assessment is done by using the questionnaire before and after the training. Moreover, a workshop of recording and financial statement for accountancy also provided to the waste management group. The second evaluation of recording and financial statement also completed in order to improve the group's accounting and financial performance.

It is found that after a six-month training, the group is knew how to record income and conclude financial statement at 71%. When the group saw the clearer effective performance, they were aware of the data as to categorize and prioritize the importance of incomes and expenses following the sufficiency economy philosophy. Thus, they knew how to reduce an unnecessary costs at 24.16%. Moreover they could generate income up to 30.76%

Keywords : Enterprise Accounting System, Waste Management Group, Knowledge Management, Sufficiency Economy Concept

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

สังคมในเมืองปัจจุบันนี้ ส่วนใหญ่ประชาชน ต่างคนต่างอยู่ ต่างปฏิบัติภารกิจของตนอย่างเป็นเอกเทศ ซึ่งส่งผลทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมชุมชนเมืองอ่อนแอ และสภาพสังคมกำลังขยายตัวเข้าสู่สังคมชนบทมากขึ้น ประกอบกับสภาพเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันที่สินค้าต่างๆ ได้ปรับราคาสูงขึ้น จึงส่งผลทำให้ค่าครองชีพในยุคนี้ปรับตัวสูงขึ้นตามไปด้วย ดังนั้น ชุมชนนอกเมืองต่างๆ จึงได้รวมกลุ่มกัน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนของตนเอง เพื่อป้องกันระบบสังคมชุมชนแบบดั้งเดิมของตนเองที่มีมาช้านานจะถูกกลืนเป็นสังคมเมือง ชุมชนต่างๆ ได้มีการสร้างกลุ่มชุมชนในการทำกิจกรรมร่วมกัน โดยแต่ละชุมชนได้จัดตั้งกลุ่มธุรกิจชุมชนของตนเองขึ้นมา ในการจะรักษาสภาพสังคมชุมชนแบบดั้งเดิมผ่านกิจกรรมต่างๆ และทำให้สภาพเศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น อันจะเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในระยะยาว (พุทธมน สุวรรณอาสน์, 2554:1) โดยการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 1) รู้จักพอประมาณ ใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น พอเหมาะพอควร

สมฐานะของตนเอง 2) มีเหตุผลในการใช้จ่ายเงินอย่างเหมาะสม และ 3) การมีภูมิคุ้มกันในตัว โดยการมีการออมเงินเพื่อใช้จ่ายยามฉุกเฉิน

ปัจจุบันชุมชนต่างๆ มีการรวมกลุ่มกันจัดทำสินค้าพื้นบ้าน ได้แก่ งานจักสาน และของชำร่วยต่างๆ เช่น ดอกไม้จันทน์ ตุ๊กตาผ้า ไม้กวาด กระเป๋ายาหม่อง ยาต้ม ลูกประคบ น้ำยาล้างจาน แชมพู ครีมหาบบน้ำ ผงซักฟอก เป็นต้น เพื่อเสริมสร้างรายรับของชุมชน ส่งผลทำให้ ชุมชนมีสถานะเศรษฐกิจที่ดีขึ้น และยังส่งเสริมให้ชาวบ้านในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น ซึ่งหมายถึง เป็นความเข้มแข็งของชุมชนทั้งในการรวมกลุ่มกันสร้างฐานเศรษฐกิจ และความเป็นสัมพันธ์ชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ชื่อว่า กลุ่มจัดการขยะ ตำบลริมเหนือ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ก็เป็นอีกกลุ่มชุมชนหนึ่งที่ได้ร่วมกันจัดตั้งขึ้นมาจากชาวบ้าน จำนวน 5 กลุ่ม ซึ่งมาจากเขตพื้นที่ 5 หมู่บ้าน ภายในเทศบาลตำบลริมเหนือ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากเกิดปัญหาหมู่บ้านไม่มีที่จัดเก็บและทิ้งขยะมูลฝอย ดังนั้น ทางกลุ่ม ได้จัดตั้งกลุ่มจัดการขยะขึ้นในหมู่บ้าน โดยได้ร่วมกันดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยประเภทต่างๆ เช่น ขยะพลาสติก ขยะเหล็ก ขยะอินทรีย์ เป็นต้น ได้มีการนำเครื่องอัดขยะใช้ในการอัดก้อนขยะพลาสติก และมีการแปรรูปขยะเป็นสินค้าเพื่อเพิ่มมูลค่าในรูปแบบต่างๆ เป็นต้น

จากการลงพื้นที่สำรวจสภาพการณ์ชุมชนเบื้องต้นของกลุ่ม ได้พบปัญหาที่สำคัญหลายด้าน โดยเฉพาะปัญหาด้านบัญชีและการเงินของกลุ่ม เนื่องจากยังไม่มีการจัดทำระบบบัญชีที่เหมาะสม กล่าวคือ ไม่สามารถทราบต้นทุนของสินค้าที่ชัดเจน การคำนวณกำไรขาดทุนไม่ถูกต้อง ไม่สามารถทราบถึงผลการดำเนินงานที่แท้จริง รวมถึงไม่มีระบบการควบคุมสินค้า และวัตถุดิบ ดังนั้น สมาชิกกลุ่มจึงมีความต้องการให้นักวิจัยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับหลักการบัญชี วิสาหกิจชุมชนที่เหมาะสม โดยเริ่มจากการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อแลกเปลี่ยนแบบมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัยกับสมาชิกกลุ่ม เพื่อร่วมกันกำหนดรูปแบบระบบบัญชีที่เหมาะสมตามศักยภาพของผู้ทำบัญชีกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติได้จริงอย่างต่อเนื่อง หลังจากได้ข้อสรุปดังกล่าวแล้ว นักวิจัย จึงได้ออกแบบระบบบัญชีที่เหมาะสม และจัดอบรมครั้งที่ 1 เป็นการอบรมให้ความรู้ด้านบัญชีให้กับสมาชิกกลุ่ม ซึ่งประกอบไปด้วยการอบรมให้ความรู้พื้นฐานทางด้านการวิเคราะห์รายการค้า การบันทึกบัญชี และการสรุปงบการเงิน ซึ่งประกอบด้วยงบกำไรขาดทุน (หรืองบแสดงรายรับรายจ่าย) และงบแสดงฐานะการเงิน เพื่อให้สมาชิกกลุ่มตระหนักถึงความสำคัญของการจัดทำบัญชีที่ถูกต้อง นอกจากนั้น ได้มีการจัดอบรมครั้งที่ 2 เป็นการฝึกปฏิบัติจริงสำหรับผู้ทำบัญชีกลุ่ม เป็นระยะเวลา 6 เดือน เพื่อสรุปผลการดำเนินและประเมินฐานะการเงินของกลุ่ม รวมถึงการวางแผนการใช้จ่ายเงินในอนาคตที่เหมาะสม เพื่อให้สถานะทางเศรษฐกิจของกลุ่มจัดการขยะมีความมั่นคงอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อจัดการความรู้ด้านการบัญชีและการเงิน โดยประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่สมาชิกกลุ่มจัดการขยะ ตำบลริมเหนือ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยกำหนดเป็นวัตถุประสงค์ย่อย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สภาพการณ์ของกลุ่มจัดการขยะ ตำบลริมเหนือ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนากระบวนการบัญชีและการเงินที่เหมาะสมของกลุ่มจัดการขยะ ตำบลริมเหนือ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิเคราะห์สภาพการณ์กลุ่มแบบมีส่วนร่วม การอบรมให้ความรู้ให้แก่สมาชิกกลุ่ม และการฝึกปฏิบัติจริงสำหรับผู้ทำบัญชีกลุ่มจัดการขยะ ตำบลริมเหนือ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบไปด้วยทฤษฎีเกี่ยวกับระบบการบัญชีและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะเสริมสร้างแนวคิดด้านบัญชีตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การนำขยะมาสร้างเป็น “สินค้า” และสร้าง “รายรับ” ให้แก่สมาชิกกลุ่ม ซึ่งเป็นการสร้างวิสาหกิจชุมชนให้พัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

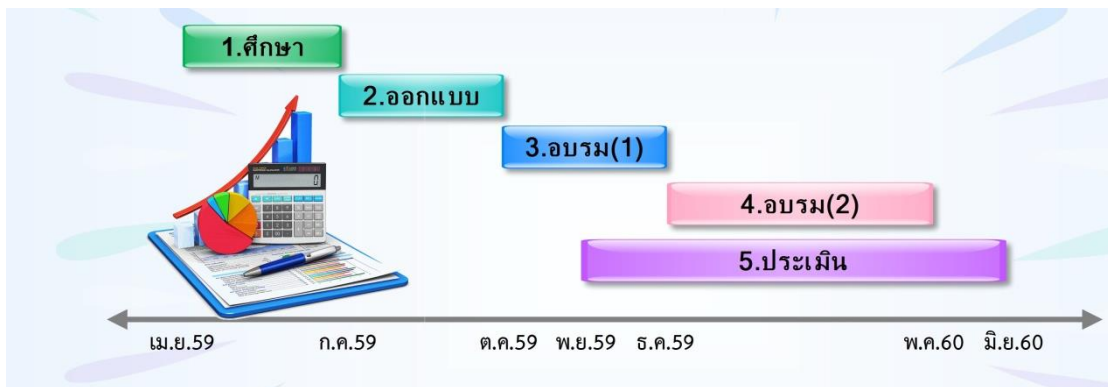

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดโครงการวิจัยการพัฒนาศักยภาพทางการบัญชีและการเงินโดยการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ในกรอบแนวความคิดโครงการวิจัยการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพการบัญชีและการเงินแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนารัฐกิจชุมชนกลุ่มจัดการขยะ ตำบลริมเหนือ อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ได้มีแนวคิดที่ว่าความเข้มแข็งของธุรกิจชุมชน เป็นผลจากการมีระบบบัญชีและการเงินที่ดี เพื่อให้กลุ่มมีภูมิคุ้มกันในตัว สามารถควบคุมรายรับรายจ่ายของกลุ่มได้อย่างเหมาะสม และมีการเก็บออมเพื่อใช้จ่ายยามฉุกเฉิน ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้น นักวิจัยจึงมีแนวคิดในพัฒนาระบบบัญชีที่เหมาะสมกับกลุ่มจัดการขยะ การบันทึกรายการรับจ่ายเงิน มีการวางแผนการเงิน และวางแผนการใช้จ่ายเงินในอนาคตได้อย่างเหมาะสม โดยนักวิจัยเริ่มจากการเข้าศึกษาบริบทชุมชน เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและสภาพการณ์ในด้านต่างๆ พร้อมกับการระดมสมองแบบมีส่วนร่วมเพื่อกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันกับสมาชิกกลุ่ม เมื่อกลุ่มได้เห็นปัญหาและตระหนักถึงความสำคัญของระบบบัญชี จึงได้มีความต้องการที่จะเรียนรู้และฝึกปฏิบัติการจัดทำบัญชีที่ถูกต้องตามหลักการบัญชี ซึ่งทางนักวิจัยร่วมกับสมาชิกกลุ่ม จึงได้มีการร่วมกันพัฒนารูปแบบระบบบัญชีและการเงินที่เหมาะสม ระบบบัญชีของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หากกลุ่มสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ก็จะทำให้กลุ่มทราบถึงสถานะทางการเงินของกลุ่มได้อย่างถูกต้อง เมื่อกลุ่มมีความตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว จึงสามารถจัดหมวดหมู่ลำดับความสำคัญของรายจ่าย ซึ่งสามารถลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลงได้ กลุ่ม ก็จะเกิดความมั่นคงและยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านการบัญชีและการเงินตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นักวิจัยใช้การวิจัยในรูปของการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) แบบมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัยกับสมาชิกกลุ่ม ในการศึกษาสภาพการณ์ของกลุ่มตามสภาพความเป็นจริง เพื่อประเมินปัญหาและความต้องการทางด้านบัญชีของกลุ่ม หลังจากนั้น นักวิจัยดำเนินการออกแบบระบบบัญชีที่เหมาะสมกับกลุ่ม แล้วจึงดำเนินการจัดการอบรมครั้งที่ 1 ซึ่งเป็นการอบรมให้ความรู้ให้แก่สมาชิกกลุ่ม จำนวน 120 คน เกี่ยวกับระบบบัญชี ได้แก่ ความหมายของการบัญชี การรับรู้รายการรายได้และรายจ่าย การบันทึกบัญชี การจัดทำงบการเงิน และประโยชน์ของการจัดทำบัญชี เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดทำบัญชี โดยได้มีการประเมินผลก่อนและหลังการอบรมโดยใช้แบบสอบถาม และการอบรมครั้งที่ 2 เป็นการฝึกปฏิบัติจริงสำหรับผู้ทำบัญชีกลุ่ม จำนวน 5 กลุ่ม เป็นระยะเวลา 6 เดือน โดยได้มีการตรวจสอบผลการบันทึกบัญชีและการจัดทำงบการเงิน เพื่อประเมินความถูกต้องครบถ้วนของการจัดทำบัญชีกลุ่มว่ามีพัฒนาการในระดับใด

ภาพที่ 2 ขั้นตอนของงานวิจัย

จากภาพที่ 2 แสดงขั้นตอนของงานวิจัย โดยการเริ่มศึกษาและวิเคราะห์สภาพการณ์ของกลุ่ม การศึกษาความต้องการ ประเมินศักยภาพผู้ทำบัญชีกลุ่ม แบบมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัยกับสมาชิกกลุ่ม รวมถึงการอบรมให้ความรู้ด้านบัญชี และการฝึกปฏิบัติจริงสำหรับผู้ทำบัญชีกลุ่ม และการประเมินผล ซึ่งมีขั้นตอนของงานวิจัย จำนวน 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์สภาพการณ์ของกลุ่ม เพื่อศึกษาปัญหา ประเมิน ศักยภาพของผู้ทำบัญชีกลุ่ม และศึกษาการความต้องการความต้องการด้านบัญชีแบบมีส่วนร่วมระหว่าง นักวิจัยกับสมาชิกกลุ่ม จำนวน 120 คน ระหว่างเดือนเมษายน ถึงเดือนมิถุนายน 2559

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบระบบบัญชีที่เหมาะสมกับกลุ่ม ระหว่างเดือนกรกฎาคม ถึงเดือน ตุลาคม 2559

ขั้นตอนที่ 3 การอบรมครั้งที่ 1 เป็นการอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกกลุ่ม จำนวน 120 คน เกี่ยวกับระบบบัญชี ได้แก่ ความหมายของการบัญชี การรับรู้รายการรายได้และรายจ่าย การบันทึก บัญชี การจัดทำงบการเงิน และประโยชน์ของการจัดทำบัญชี เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้ตระหนักถึง ความสำคัญของการจัดทำบัญชี ในเดือนพฤศจิกายน 2559

ขั้นตอนที่ 4 การอบรมครั้งที่ 2 เป็นการฝึกปฏิบัติจริงสำหรับผู้ทำบัญชีกลุ่ม จำนวน 5 กลุ่ม เป็นระยะเวลา 6 เดือน เพื่อตรวจสอบและประเมินความถูกต้องของการบันทึกบัญชีและจัดทำงบ การเงินกลุ่ม ระหว่างเดือนธันวาคม 2559 ถึงเดือนพฤษภาคม 2560

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการบัญชีให้แก่สมาชิกกลุ่ม และการ ฝึกปฏิบัติจริงสำหรับผู้ทำบัญชีกลุ่ม ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2559 ถึงเดือนมิถุนายน 2560

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ สมาชิกกลุ่มจัดการขยะ ตำบลริมเหนือ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 120 คน ซึ่งเริ่มตั้งแต่การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์สภาพการณ์ของ กลุ่ม แบบมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัยกับสมาชิกกลุ่ม เพื่อวิเคราะห์ปัญหา ความต้องการของกลุ่ม และ ออกแบบระบบบัญชีที่เหมาะสม รวมถึงการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับบัญชีให้แก่สมาชิกกลุ่ม

ในระหว่างเดือน เมษายน ถึงพฤศจิกายน 2559 และการฝึกปฏิบัติจริงสำหรับผู้ทำบัญชีกลุ่ม จำนวน 5 กลุ่ม ซึ่งประกอบด้วยผู้ทำบัญชีของกลุ่มจัดการขยะ หมู่ที่ 1 ถึงหมู่ที่ 5 ในเดือนธันวาคม 2559 ถึงเดือนพฤษภาคม 2560

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สภาพการณ์ของกลุ่มจัดการขยะ ตำบลริมเหนือ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

จากการศึกษาและวิเคราะห์สภาพการณ์ ณ ศูนย์วิสาหกิจชุมชน กลุ่มจัดการขยะ ตำบลริมเหนือ ซึ่งเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเช่น เทศบาล กศน. มูลนิธิ สถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกกลุ่ม และคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ (สถาบันวิจัยและพัฒนา) ได้ประชุมกัน ซึ่งพบว่าทางกลุ่ม มีปัญหาหลายด้าน เช่น คุณภาพผลิตภัณฑ์ยังไม่ได้มาตรฐานตามที่กลุ่มคาดหวัง ช่องทางการจัดจำหน่ายยังมีน้อย ไม่มีการจัดการเกี่ยวกับขยะภายในชุมชน การจัดการกลุ่มยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน และยังไม่มียุทธศาสตร์ที่เหมาะสม ซึ่งปัญหาดังกล่าวมีความสำคัญต่อการพัฒนา กลุ่มจัดการขยะ โดยเฉพาะปัญหาด้านบัญชีและการเงินของกลุ่ม เนื่องจากยังไม่มีระบบบัญชีที่เหมาะสม กล่าวคือ ไม่สามารถทราบต้นทุนของสินค้าที่ชัดเจน ซึ่งจะส่งผลทำให้การคำนวณ กำไรขาดทุนไม่ถูกต้อง ไม่สามารถทราบถึงผลการดำเนินงานที่แท้จริง การไม่มีระบบการควบคุม สินค้า และวัตถุดิบคงเหลือที่เหมาะสม ส่งผลทำให้การรับและการจ่ายวัตถุดิบไม่เป็นระบบ ไม่ถูกต้อง และความสับสนในระบบการจัดการบัญชีของกลุ่มจัดการขยะ ตำบลริมเหนือ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 การศึกษาบริบทชุมชนและการวิเคราะห์สภาพการณ์ การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ระหว่างนักวิจัยกับสมาชิกกลุ่มจัดการขยะ ตำบลริมเหนือ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาระบบบัญชีและการเงินที่เหมาะสมของกลุ่มจัดการขยะตำบลริมเหนือ อำเภอแม่อิง จังหวัดเชียงใหม่

จากการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและสมาชิกกลุ่ม จึงได้กำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาด้านการบัญชี โดยเริ่มจากนักวิจัยดำเนินการออกแบบระบบบัญชีที่เหมาะสมกับผู้ทำบัญชีกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย สมุดรายวันขึ้นต้น ทะเบียนคุมทรัพย์สิน ทะเบียนรายรับ-รายจ่าย ทะเบียนเจ้าหนี้ รายตัว ทะเบียนซื้อ-ขายขยะ และแบบฟอร์มงบกำไรขาดทุน และงบแสดงฐานะการเงิน เพื่อใช้ในประเมินผลการดำเนินงานและฐานะการเงินของกลุ่มจัดการขยะ และดำเนินการจัดอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกกลุ่ม จำนวน 120 คน เกี่ยวกับระบบบัญชี ได้แก่ ความหมายของการบัญชี การรับรู้รายการรายได้และรายจ่าย การบันทึกบัญชี การจัดทำงบการเงิน และประโยชน์ของการจัดทำบัญชี เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดทำบัญชี รวมทั้งการทดลองฝึกปฏิบัติจริงสำหรับผู้ทำบัญชีกลุ่ม จำนวน 5 กลุ่ม เกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลทางการเงิน เอกสารหลักฐานทางการเงินต่างๆ การบันทึกบัญชี และการสรุปงบการเงินของกลุ่มเป็นระยะเวลา 6 เดือน (ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2559 ถึงเดือนพฤษภาคม 2560) ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 การทดลองฝึกปฏิบัติจริงเกี่ยวกับการบันทึกบัญชีและการจัดทำงบการเงินของกลุ่มจัดการขยะ

2.1 การประเมินผลการอบรมให้ความรู้

หลังจากได้มีการอบรมครั้งที่ 1 ซึ่งเป็นการอบรมให้ความรู้ให้แก่สมาชิกกลุ่ม จำนวน 120 คน เกี่ยวกับระบบบัญชี ได้แก่ ความหมายของการบัญชี การรับรู้รายการรายได้และรายจ่าย การบันทึกบัญชี การจัดทำงบการเงิน และประโยชน์ของการจัดทำบัญชี เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดทำบัญชี โดยได้มีการประเมินผล เพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังการอบรมด้วยแบบสอบถาม ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบการประเมินความรู้ก่อนและหลังการอบรม

การทดสอบ	N	Mean	S.D.
ก่อนฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ	120	32.40	0.492
หลังอบรมเชิงปฏิบัติการ	120	45.60	0.751

จากตารางที่ 1 สรุปได้ว่า ผลการทดสอบก่อนและหลังการอบรมการอบรมให้ความรู้ให้แก่สมาชิกกลุ่ม จำนวน 120 คน ค่าการประเมินความรู้หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ซึ่งการประเมินความรู้ก่อนการอบรม เท่ากับ 32.40 และการประเมินความรู้หลังการอบรม เท่ากับ 45.60 ผู้เข้าอบรมมีความรู้ด้านบัญชีและการเงินเพิ่มสูงขึ้น เท่ากับ 13.20

2.2 การประเมินผลการฝึกปฏิบัติจริง

หลังจากการทดลองฝึกปฏิบัติจริงเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลทางการเงินบัญชี เอกสารหลักฐานทางการเงินต่างๆ การบันทึกบัญชี และการสรุปงบการเงินของกลุ่มเป็นระยะเวลา 6 เดือน (ตั้งแต่เดือน ธันวาคม 2559 ถึงเดือนพฤษภาคม 2560) ให้แก่ผู้ทำบัญชีกลุ่ม จำนวน 5 กลุ่ม ทางผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของการบันทึกบัญชีและการจัดทำงบการเงิน เพื่อประเมินผลการจัดทำบัญชีของกลุ่มว่ามีพัฒนาการเพิ่มขึ้นในระดับใด โดยสรุปผลการประเมิน (Output) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความสามารถในการจัดทำบัญชีของกลุ่ม

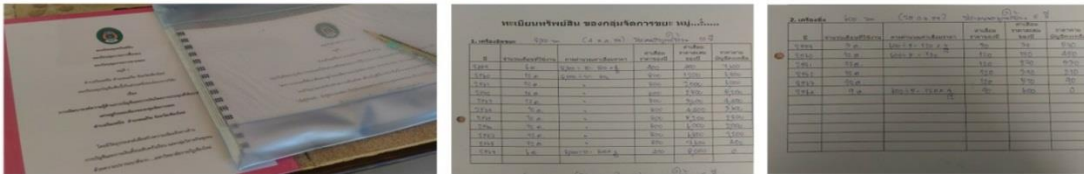
ความสามารถด้านบัญชี	ผลการประเมิน		
	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3
ความถูกต้องของการบันทึกบัญชีและ การจัดทำงบการเงิน	47%	54%	71%

จากตารางที่ 2 จากการประเมินผลการเรียนรู้และการฝึกปฏิบัติจริงของผู้ทำบัญชีกลุ่มจัดการขยะ ตำบลริมเหนือ อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 กลุ่ม โดยการตรวจสอบความถูกต้องของการบันทึกบัญชีและงบการเงิน จากคะแนนเต็มกลุ่มละ 10 คะแนน (ประกอบด้วย ความถูกต้องของการบันทึกรายรับ 3 คะแนน ความถูกต้องของการบันทึกรายจ่าย 3 คะแนน และความถูกต้องของการคำนวณค่าเสื่อมราคาทรัพย์สินตามทะเบียนทรัพย์สิน 2 คะแนน และความถูกต้องของการจัดการงบการเงิน 2 คะแนน) ประเมินผลจำนวน 3 ครั้ง สรุปได้ว่า ผลการประเมินครั้งที่ 1 (ระหว่างเดือนธันวาคม 2559 ถึงเดือนมกราคม 2560) ความถูกต้องของการบันทึกบัญชีกลุ่มจัดการขยะ ระดับร้อยละ 47 ผลการประเมินครั้งที่ 2 (ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนมีนาคม 2560) ความถูกต้องของการบันทึกบัญชีกลุ่มจัดการขยะ ระดับร้อยละ 54 และผลการประเมินครั้งที่ 3 (ระหว่างเดือนเมษายน ถึงเดือนพฤษภาคม 2560) ความถูกต้องของการบันทึกบัญชีกลุ่มจัดการขยะ ระดับร้อยละ 71 หากกลุ่ม ฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่องก็จะเกิดความชำนาญในการบันทึกบัญชีและสรุปงบการเงิน ผลการดำเนินงานก็จะมีคุณภาพสูงขึ้น น่าเชื่อถือมากขึ้น ซึ่งกลุ่ม ก็จะสามารถนำข้อมูลบัญชีไปใช้ในการวิเคราะห์ ควบคุม และกำหนดนโยบายต่างๆ ต่อไปได้อย่างเหมาะสม

ก่อนการอบรมเชิงปฏิบัติการและฝึกปฏิบัติจริง

หลังการอบรมเชิงปฏิบัติการและฝึกปฏิบัติจริง

ภาพที่ 5 เปรียบเทียบการบันทึกบัญชีก่อนและหลังการฝึกปฏิบัติจริงของกลุ่มจัดการขยะตำบลริมเหนือ อำเภอแม่อรม จังหวัดเชียงใหม่

2.3 การเปลี่ยนแปลงรายรับและรายจ่ายของกลุ่ม

หลังจากกลุ่ม ได้มีการจัดทำบัญชีและสรุปงบการเงินอย่างถูกต้อง และสะท้อนผลการดำเนินงานที่แท้จริงแล้ว สมาชิกกลุ่มจึงเกิดแรงจูงใจในการสร้างรายรับให้มากขึ้น โดยการใช้กลยุทธ์การตลาดเข้ามาช่วยกระตุ้น เช่น ขยะแลกไข่ เป็นต้น และกำหนดนโยบายการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลง โดยใช้หลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ในการลำดับความสำคัญของรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น ค่ารับรองกรรมการ และค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยต่างๆ เป็นต้น เพื่อให้กลุ่มมีผลการดำเนินงานและสถานะการเงินที่ดีขึ้น ด้วยเหตุนี้ทางผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการประเมินผลลัพธ์จากการจัดทำบัญชีที่เหมาะสม (Outcome) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปลี่ยนแปลงรายรับและรายจ่ายของกลุ่ม

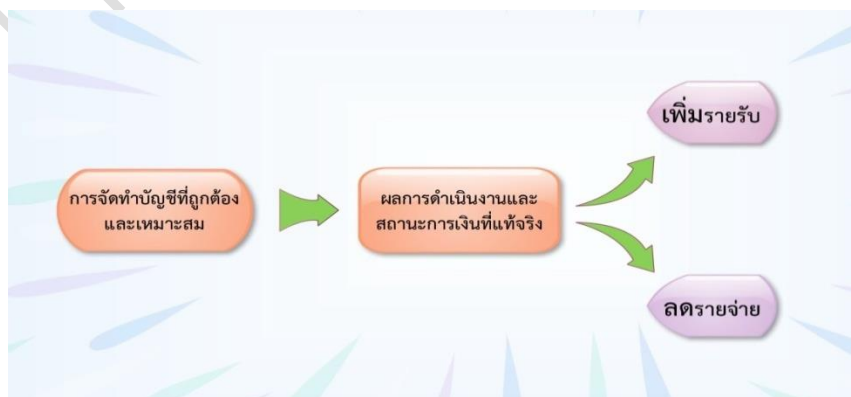
ผลการเปลี่ยนแปลง	ผลการประเมิน ครั้งที่ 1	ผลการประเมิน ครั้งที่ 2	ผลการประเมิน ครั้งที่ 3
1.รายรับเพิ่มขึ้น(ลดลง)	47.93%	(7.62%)	30.76%
2.รายจ่ายลดลง(เพิ่มขึ้น)	18.72%	21.74%	24.16%

จากตารางที่ 3 สรุปได้ว่า ผลจากการประเมินครั้งที่ 1 (ระหว่างเดือนธันวาคม 2559 ถึงเดือนมกราคม 2560) รายรับเพิ่มขึ้นร้อยละ 47.93 และรายจ่ายของกลุ่มลดลงร้อยละ 18.72 เมื่อเทียบกับยอดเริ่มต้นก่อนเข้าร่วมโครงการวิจัย ผลการประเมินครั้งที่ 2 (ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์

ถึงเดือนมีนาคม 2560) รายรับลดลงร้อยละ 7.62 และรายจ่ายของกลุ่มลดลงร้อยละ 21.74 เมื่อเทียบกับยอดเริ่มต้นก่อนเข้าร่วมโครงการวิจัย รายรับลดลงเนื่องจากขยะในชุมชนเริ่มมีปริมาณลดลง จึงส่งผลให้มีสินค้าขยะที่จะขายแล้วเกิดรายรับในปริมาณที่ลดลง ผลการประเมินครั้งที่ 3 (ระหว่างเดือนเมษายน ถึงเดือนพฤษภาคม 2560) รายรับเพิ่มขึ้นร้อยละ 30.76 และรายจ่ายของกลุ่มลดลงร้อยละ 24.16 เมื่อเทียบกับยอดเริ่มต้น ก่อนเข้าร่วมโครงการวิจัย จากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปได้ดังนี้

รายรับที่เพิ่มขึ้น เนื่องจาก เมื่อกลุ่มได้จัดทำบัญชีและสรุปผลการดำเนินงานชัดเจนยิ่งขึ้น จากการฝึกปฏิบัติบันทึกบัญชี และสรุปงบการเงิน จึงเป็นแรงจูงใจให้กลุ่มมีการรณรงค์ให้คนในชุมชน และชุมชนใกล้เคียงนำขยะมาขายให้แก่กลุ่มมากขึ้น โดยการสร้างกลยุทธ์จูงใจต่างๆ เช่น ขยะแลกไข่ การจัดให้ตัวแทนกลุ่มนำรถมอเตอร์ไซด์ขับวนรับขยะของคนในชุมชนสัปดาห์ละ 1 วัน เป็นต้น รวมทั้งในช่วงเทศกาลต่างๆ เช่น เทศกาลปีใหม่ (ช่วงการประเมินผลครั้งที่ 1) และเทศกาลสงกรานต์ (ช่วงการประเมินผลครั้งที่ 3) เป็นต้น เมื่อมีการรวมตัวของคนในชุมชน ญาติพี่น้องกลับมาเยี่ยมบ้าน และมีการจัดงานเลี้ยงสังสรรค์ จึงเกิดขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลให้กลุ่ม มีสินค้าขยะสำหรับขายเพื่อก่อให้เกิดรายรับในปริมาณที่มากขึ้น ดังนั้น ในช่วงการประเมินครั้งที่ 2 ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนมีนาคม 2560 ไม่เป็นช่วงเทศกาลหรือมีกิจกรรมพิเศษ จึงมีขยะมูลฝอยในปริมาณที่เป็นปกติ ส่งผลให้กลุ่ม มีสินค้าขยะสำหรับขายเพื่อก่อให้เกิดรายรับในปริมาณที่ลดลง เมื่อเทียบกับช่วงเทศกาลต่างๆ ในการประเมินครั้งที่ 1 และครั้งที่ 3

รายจ่ายลดลง เนื่องจากเมื่อกลุ่มได้จัดทำบัญชีและสรุปผลการดำเนินงานชัดเจนยิ่งขึ้น จากการฝึกปฏิบัติบันทึกบัญชี และสรุปงบการเงิน จึงตระหนักถึงยอดรายจ่ายที่เป็นภาระของกลุ่ม ทำให้กลุ่มมีเงินเหลือน้อยลง ดังนั้น เมื่อกลุ่มมีความตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว จึงสามารถจัดหมวดหมู่ลำดับความสำคัญของรายจ่าย ซึ่งสามารถลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลงได้ เช่น ค่าเลี้ยงรับรอง กรรมการ ทางกลุ่มก็พยายามประหยัดรายจ่ายในการเลี้ยงรับรองให้น้อยลง เป็นต้น จึงส่งผลให้รายจ่ายมีมูลค่าลดลงอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 6 ผลการเปลี่ยนแปลงจากการจัดทำบัญชีที่เหมาะสม

สรุปและอภิปรายผล

ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า การอบรมครั้งที่ 1 เป็นการอบรมให้ความรู้ด้านบัญชีให้แก่สมาชิกกลุ่ม จำนวน 120 คน เกี่ยวกับระบบบัญชี ได้แก่ ความหมายของการบัญชี การรับรู้รายการรายได้และรายจ่าย การบันทึกบัญชี การจัดท่างบการเงิน และประโยชน์ของการจัดทำบัญชี เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดทำบัญชี โดยได้มีการประเมินผลก่อนและหลังการอบรมโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งจาก การประเมินความรู้หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมให้ความรู้ ซึ่งการประเมินความรู้ก่อนการอบรม ค่าคะแนนความรู้ความเข้าใจ เท่ากับ 32.40 และการประเมินความรู้หลังการอบรม ค่าคะแนนความรู้ความเข้าใจ เท่ากับ 45.60 ดังนั้นสรุปได้ว่า ผู้เข้าอบรมมีความรู้ความเข้าใจทางด้านบัญชีและการเงินเพิ่มสูงขึ้น เท่ากับ 13.20 และการอบรมครั้งที่ 2 เป็นการฝึกปฏิบัติจริงเป็นระยะเวลา 6 เดือน สำหรับผู้ทำบัญชีกลุ่ม จำนวน 5 กลุ่ม โดยได้มีการตรวจสอบผลการบันทึกบัญชีและการจัดท่างบการเงิน เพื่อประเมินความถูกต้องครบถ้วน ซึ่งจากการประเมินผล ผู้ทำบัญชีกลุ่มสามารถบันทึกบัญชีและจัดท่างบการเงินได้อย่างถูกต้อง โดยมีคะแนนเพิ่มสูงขึ้นร้อยละ 71 นอกจากนี้ เมื่อกลุ่มสามารถสรุปผลการดำเนินงานที่ชัดเจน และตระหนักถึงความสำคัญของข้อมูลทางบัญชี จึงได้มีการจัดหมวดหมู่ลำดับความสำคัญของรายรับรายจ่ายตามหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ในเรื่องของความพอประมาณและความมีเหตุผล ในการพิจารณาเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถประมาณตนให้อยู่ในขอบเขตของความพอดี โดยไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น และความมีเหตุผล ในการตัดสินใจดำเนินธุรกรรมโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และผลที่คาดว่าจะได้รับอย่างรอบคอบ ด้วยเหตุนี้ จึงสามารถลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลงได้ถึงร้อยละ 24.16 อีกทั้งกลุ่มยังมีรายรับเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 30.76 เมื่อเทียบกับยอดเริ่มต้นก่อนการเข้าร่วมโครงการ หากกลุ่มจัดให้มีการบันทึกบัญชีตามหลักเกณฑ์ที่ถูกต้องอย่างต่อเนื่อง สถานะทางเศรษฐกิจของกลุ่มจัดการขยะก็จะมีคามมั่นคงอย่างยั่งยืน เช่นเดียวกับการศึกษาของพุทธมน สุวรรณอาสน์ (2554) เรื่อง การพัฒนาองค์ความรู้ด้านการเงินการบัญชีโดยการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มพัฒนาสตรีบ้านต้นไฉ้ (คำขาว) ตำบลสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่พบว่า กลุ่มพัฒนาสตรีบ้านต้นไฉ้มีกระบวนการจัดการองค์ความรู้ด้านบัญชี สามารถจัดหมวดหมู่ลำดับความสำคัญของรายรับรายจ่าย ตามหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องของความพอประมาณ และความมีเหตุผล ซึ่งสามารถลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลงได้ส่งผลทำให้มีแนวทางเพิ่มเงินออมได้ ตลอดจนมีแนวทางบริหารจัดการหนี้สินอย่างมีประสิทธิภาพ และการนำระบบบัญชีมาใช้ในการบริหารการเงินกลุ่มธุรกิจช่างชุมชนบางบัว เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ซึ่งจากการศึกษาโดยจินดา จอกแก้ว (2556) สรุปได้ว่า ชาวชุมชนบางบัวมีความรู้ด้านรับเหมาก่อสร้างเป็นผู้ก่อสร้างโครงการบ้านมั่นคงไม่เป็นระบบ ไม่มีหลักเกณฑ์ในการจดบันทึกข้อมูลทางการเงินการบัญชี นักวิจัยจึงศึกษาพัฒนาความรู้โดยการพัฒนาระบบการเงินและพัฒนาระบบการจัดการความรู้ระบบบัญชีให้กลุ่มธุรกิจชุมชนบางบัวด้วยวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการบริหารการเงินและ

จัดระบบบัญชีให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มธุรกิจชุมชนบางบัวให้มีความแข็งแกร่งต่อไป และสอดคล้องกับการศึกษาของสุนิสา รัตนประยูร (2560) เรื่อง การเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลการจัดทำบัญชีด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตำบลสถาน อำเภอมืองเชียงของ จังหวัดเชียงราย จำนวน 16 กองทุน สรุปได้ว่า โปรแกรมสำเร็จรูปสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ ช่วยในการคำนวณได้อย่างรวดเร็ว ในเรื่องของการปล่อยกู้และเก็บชำระหนี้ การออมทรัพย์ รวมทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาของวาริพิน มงคลสมัย, ณัฐธยาน์ บรรเทา, และปณิตดา โตคำนุช (2560) เรื่อง การพัฒนาบัญชีครัวเรือนของกลุ่มแม่บ้านเกษตรบ้านห้วยทราย อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กลุ่มแม่บ้านตระหนักถึงประโยชน์ของการบันทึกบัญชีและมีความตั้งใจที่จะบันทึกบัญชีต่อไปเพราะทำให้รู้รายรับรายจ่าย และรู้ว่าสิ่งใดที่ควรประหยัด นอกจากนี้ยังใช้เป็นหลักฐานแสดงให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในครอบครัวได้ทราบแหล่งที่มาและแหล่งใช้ไปของเงินของครัวเรือนได้

ข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินงานวิจัยข้างต้น หากกลุ่มจัดการขยะ สามารถนำความรู้ที่ได้รับด้านการบัญชีและการเงิน ซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์รายการ การบันทึกบัญชี การคำนวณต้นทุนของขยะแต่ละประเภท การสรุปรายรับรายจ่าย และการจัดลำดับความสำคัญของรายจ่ายที่เหมาะสม ตามหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบของการบริหารจัดการ บูรณาการด้านบัญชีและการเงินของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อพัฒนากลุ่มจัดการขยะ รวมถึงกลุ่มธุรกิจชุมชนประเภทอื่น ให้มีความเข้มแข็งและมั่นคงต่อไป

นักวิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า กลุ่มจัดการขยะ ตำบลริมเหนือ อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ จะสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ ไปพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพของระบบบัญชีของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ออกแบบการดำเนินงานวิจัยในอนาคตให้แก่กลุ่มอย่างต่อเนื่อง โดยการสอดแทรกเทคโนโลยีในเรื่องของการจัดทำโปรแกรมสำเร็จรูปทางการบัญชีที่เหมาะสมให้แก่กลุ่มในลำดับต่อไป เพื่อให้การจัดทำบัญชีมีความสะดวก รวดเร็ว ถูกต้อง รวมทั้งสามารถสรุปผลการดำเนินงานของกลุ่มจัดการขยะ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรวีร์ ชัยอมรไพศาล และเสาวณี ใจรักษ์. (2557). **หลักการบัญชีและภาษีอากร**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. 428 หน้า.
- จันทนา สาขากกร และศิลปะพร ศรีจันเพชร. (2552). **การบัญชีขั้นต้น**. กรุงเทพฯ. ทีพีเอ็น เพรส, อ้างอิงใน กรวีร์ ชัยอมร.
- จินดา จอกแก้ว.(2556). **การจัดการความรู้ความจัดทำบัญชีและการบริหารการเงินกลุ่มธุรกิจช่างชุมชนบางบัว เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกริก.
- ชลิตพันธ์ บุญมีสุวรรณ. (2547). **ระบบบัญชี**. กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- ธารี หิรัญรัมย์ และคณะ. (2559). **การบัญชีการเงิน**. กรุงเทพฯ. วิทย์พัฒน์. 384 หน้า.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2542). **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พุทธมน สุวรรณอาสน์. (2554). **การพัฒนาองค์ความรู้ด้านการเงินการบัญชีโดยประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มพัฒนาสตรีบ้านต้นไฉ้ (คำขาว) ตำบลสันกำแพง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ไพศาล และเสาวณี ใจรักษ์. (2557). **หลักการบัญชีและภาษีอากร**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. 428 หน้า.
- วาริพิน มงคลสมัย, ญัฐธยาน์ บรรเทา, และปนัดดา ไตรคำนุช. (2560, กรกฎาคม-ธันวาคม). “การพัฒนาบัญชีครัวเรือนของกลุ่มแม่บ้านเกษตรบ้านห้วยทราย อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่”. **ราชภัฏลำปาง**. 6(2) : 142-151.
- สมนึก ปัญญาสิงห์. (2532). **การพัฒนาชุมชน**. ขอนแก่น: ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุนิสา รัตนประยูร. (2560, มกราคม – มิถุนายน). “การเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลการจัดทำบัญชีด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตำบลสถาน อำเภอยางของ จังหวัดเชียงราย”. **ราชภัฏลำปาง**. 6(1) : 158-172.
- เศรษฐกิจพอเพียง. (2559). **แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง**. สืบค้นเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2559, จากเว็บไซต์ <http://www.eto.ku.ac.th/s-e/main-th.html>.